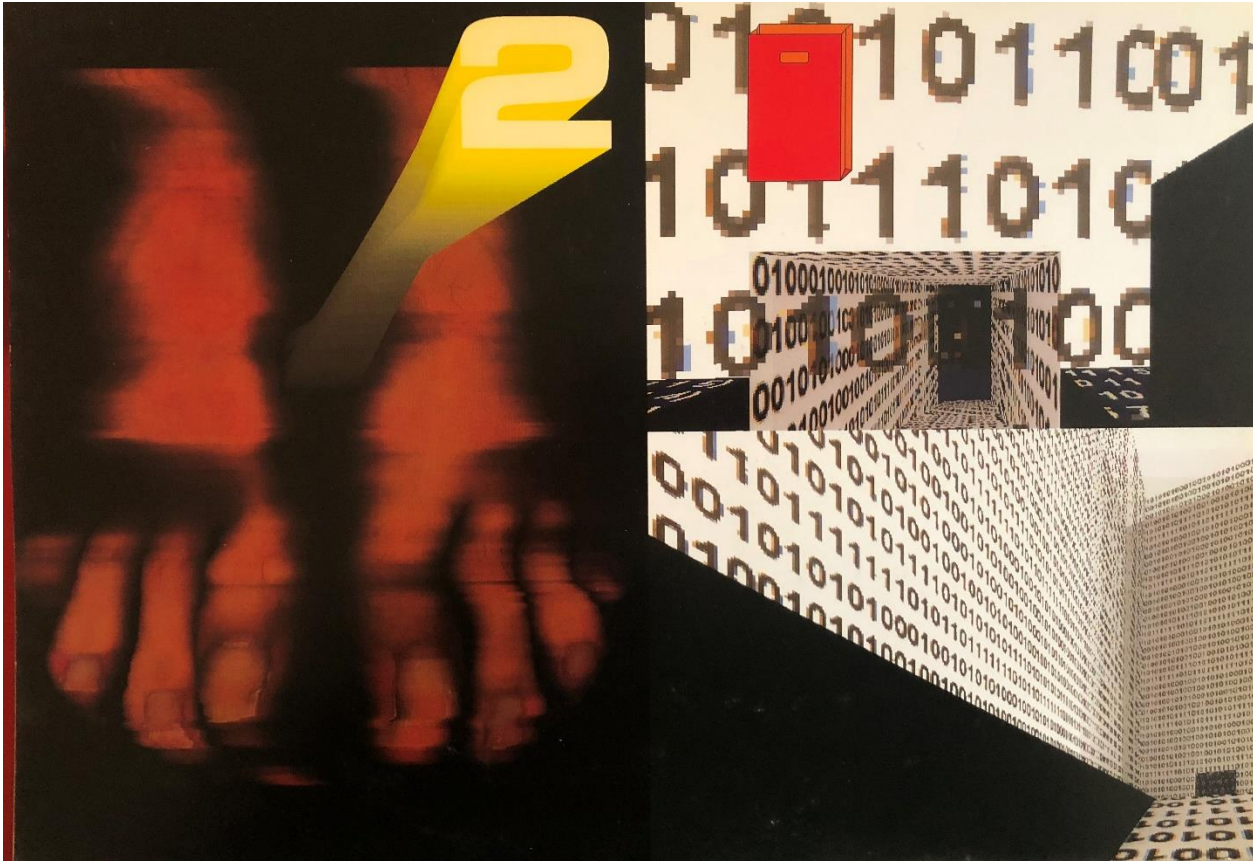

De hel bestaat. Het Kaufhaus van Mennes

UIT: ONS ERFDEEL Luc Devoldere 1999 [bewerking 07-02-2024]

BNL [Digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren]

DAS KAUFHAUS | DANTE

Er zit wel iets in de keuze van een winkelcentrum (shopping mall of Kaufhaus) als reïncarnatie van Dantes Hel: je kunt er, verdoofd door de muzak, alle goederen, waren en diensten kopen, omstuwd door hijgende hedonisten en koppelriemdragende veiligheidsagenten. In het Kaufhaus ontbreekt elk zingevend verband tussen de aangeboden waren, is de hiërarchie en de onderschikking definitief vervangen door de nevenschikking. Keuzevrijheid is er verworven tot *embarras du choix*. In je winkelkarretje kun je je identiteit en ideologie bij elkaar *sampelen*.

ERIC JORIS & PAUL MENNES | MULIMEDIAAL PROJECT

Op die vondst hebben Paul Mennes (1967), auteur van *Tox* (1994), *Soap* (1995) en de verhalenbundel *Web* (1997), en striptekenaar Eric Joris hun multimediaal project *Kaufhaus Inferno* gebouwd. Ik las eerst het uitbundig geïllustreerde boek, ging vervolgens naar de theatervoorstelling kijken, en bezocht ten slotte de ontgoochelende website, waar ik voor de hellepoort strandde, omdat ik niet over een multi-media PC beschik. De volgorde had ook anders gekund. Ik wilde wel eens zien wat een jonge schrijver met Dante deed.

Jaren terug bewerkte Peter Greenaway enkele canto's van de hel in pure videoclipstijl [Peter Greenaway A TV Dante | The Inferno Cantos I - VIII](#) [gepubliceerd 03-01-2023 YOUTUBE] met gebruikmaking van alle filmische technieken. En het werkte. Zou Mennes dat ook kunnen?

ONGELOOFLIJK VERHAAL | DIVINA COMMEDIA

Het blijft natuurlijk een ongelooflijk verhaal, die *Divina Commedia*: een tocht door hel, vagevuur en hemel die je kunt lezen als een *roadmovie* en *Bildungsroman*, een letterlijke en figuurlijke *rite de passage*; een initiatie in de zonde, een neergang als voorwaarde voor een opgang; een katharsis, uitmondend in een mystieke lichtflits, de *visio Dei*, het schouwen van Gods wezen.

Natuurlijk vinden wij Dantes bloedstollende hel leuker dan zijn - voor ons althans - wat kleurloze hemel.

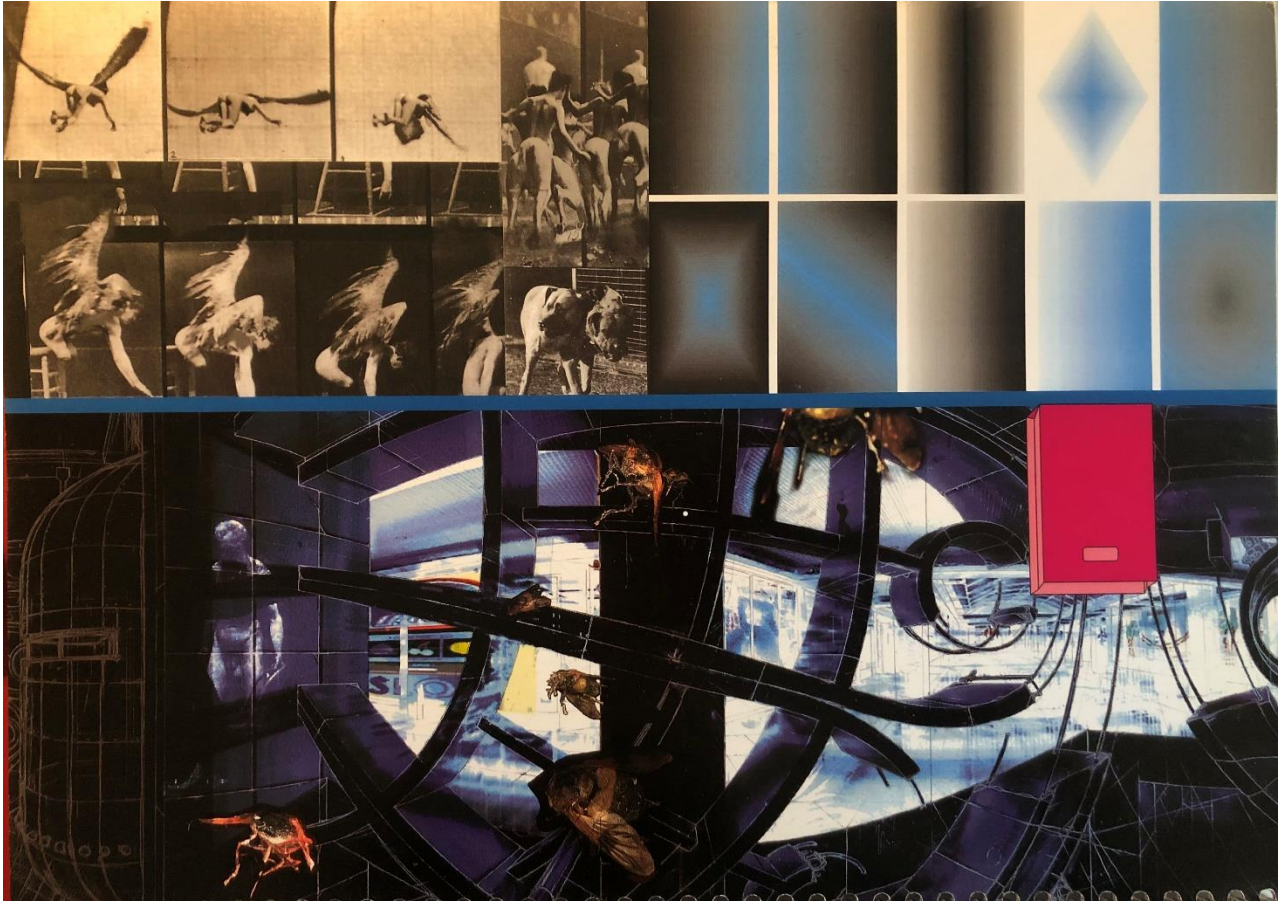
Mennes heeft zijn huiswerk naar Dante gemaakt, maar te weinig energie gestoken in een overtuigende transpositie. Zijn Kaufhaus wordt bestuurd door een centraal computersysteem (gespeeld door Hall uit *2001 A Space Odyssey* van Kubrick). Met liften dalen Dante en Vergilius af. Op een bepaald ogenblik bevinden ze zich zelfs in de schachten van de luchten watervoorziening, tussen de pijpen van de airconditioning.

De namen Acheron, Styx en Charon lopen het beeld in en uit. Phlegyas is een liftboy, met ingeplugde stekker. Geryones, een hacker, lid van het *Analogue Liberation Front* (ALF), wil het Kaufhaus saboteren.
[p. 286]

Achterflap van de theatertekst 'Kaufhaus'.

Het ALF is een verzetsbeweging die mensen wil verlossen van manipulatie en informatie wil vrijgeven onder het motto: *information wants to be free*. Maar veel doet Mennes niet met deze stadsguerrillero's.

Mennes legt Dante een archaïsche en zijn gids Vergilius een trendy turbotaal in de mond. Dat levert nu en dan een goed moment op: bij koelvitрины vol vlees laat de auteur Vergilius een boom opzetten over de vleselijke liefde, waarin het verhaal van Paolo en Francesca uit zang V hilarisch geparodieerd wordt: de ridderroman die Paolo en Francesca tot overspel brengt ('Die dag lazen we niet meer verder') wordt bij Mennes een goor en geil romannetje dat door een jongen erbij wordt gehaald omdat zijn liefje liever een boek wil dan hét. Het probleem is alleen dat bij Dante de vleselijke liefde buiten het huwelijk effectief een zonde is die bestraft moet. Mennes kan die zonde niet meer waarmaken in zijn hel en de hele passage krijgt er iets vrijblijvends door.

BEFORE COMPUTERS

De limbo wordt bij Mennes bevolkt door hen die B.C. geboren zijn, nee niet *Before Christ*, maar *Before Computers* (de Verlosser!). De verwijzing naar Dante gaat de mist in als je niet weet dat zijn limbo bevolkt wordt door iedereen die de pech had voor Christus geboren te zijn.

In een snel tempo passeren vraatzucht (het restaurant *Chez Michel*) en Dis (= de discotheek) de revue. Wat de schraapzuchtigen en verspillers komen doen in het fitnesscentrum wordt niet echt helder.

DE MALEBOLGE | INFOMERCIALS

Mennes heeft duidelijk de meeste energie gestoken in de *Malebolge*: het niveau waar Kaufhaus television zijn *infomercials* slijt. Hier wordt een cd-rom met computerspelletjes (een grensverleggend 'assortiment van tien meta-coole game-ervaringen in één pakket') aangepraat aan wanhopige huismoeders die hun kinderen zoet willen houden.

Op de bodem van Kaufhaus stroomt intussen al het water uit de lekgeslagen verwarming samen en bevriest. Daar zit een enorme vleermuis (Lucifer) in het ijs. Het hoofdstuk heet 'verraad', want Dante vond dit de ergste zonde en plaatst dus Judas en Brutus (die Caesar verraadde) consequent in het diepste punt van de hel, in Lucifers buurt. Maar Mennes doet niets met zijn titel of die vleermuis.

Het boek is dus ook een draaiboek bij een voorstelling, waarbij het publiek op het toneel mag gaan hurken op lage zitjes. Een reusachtig half cirkelvormig doek vangt de uitvergroete computerbeelden op. Ik zag eindelijk de beelden bewegen die in het boek nogal vrijblijvend en vooral star naast de tekst staan.

DE HEL ONLINE

Een website brengt de Hel online. De voorstelling is interactief. Het publiek mag kwissend figuren (van Bach tot Hitler en Elvis) op het scherm raden, computerspelletjes meespelen, een dansje opzetten. Maar een publiek wil met rust gelaten worden. Je weet aanvankelijk niet of iets (de afwezigheid van een microfoon in het begin, of het uitvallen van het computersysteem) deel uitmaakt van de voorstelling - en dus ironisch geïnterpreteerd moet worden - of vrucht is van het toeval. Het is natuurlijk het eerste.

De hele voorstelling wordt gedragen door één acteur (Gène Bervoets) die een swingende en cynische Vergilius speelt. Dante wordt vertolkt door een Power PC G3, lees ik, wat betekent dat hij alleen als tekst aanwezig is op het grote scherm.
[p. 287]

Mennes' bewerking van Dante is uiteindelijk vrijblijvend en dubbelzinnig. Het is niet genoeg om hier en daar wat te plukken uit de hel van Dante en voorbij te gaan aan de hele opbouw en climax van het origineel. Mennes laat ongewild zien dat je niet straffeloos een hele theologie van de zonde tussen haakjes zet, want voor je het weet, hou je alleen een lege vorm over. Greenaway bleef in zijn visuele vertaling tenminste bij de tekst. Als je dat niet doet, moet je meer in huis hebben.

Mennes' *sampelend* omgaan met het gegeven dat de indruk moet wekken dat het onderscheid tussen hoge en lage cultuur opgeheven is, blijft een elitaire bedoening, want het veronderstelt herkenning van de verwijzing en dus vertrouwdheid met het origineel.

De beste stukken zijn overigens die stukken die rechtstreeks door Dante geïnspireerd zijn.

Na de voorstelling vraagt de enige 'acteur' in de voorstelling (Vergilius) een applaus voor de 'wizzards' die alles mogelijk hebben gemaakt: een aantal jonge mannen die op het toneel aan computerschermen staan te frunniken. Zij zijn de eigenlijke acteurs, preciezer - actoren van de virtuele wereld, die aan ons voorbijgezapt is.

KRITIEK | GEMIS

Wat ik mis in deze 'kritiek' van de 'consumptiemaatschappij' is juist de kritische distantie, de afstand die nodig is om duidelijkheid en integriteit op te leveren. Mennes en co gebruiken voluit de technieken en snufjes van het Kaufhaus om het te ondermijnen. Ze wentelen zich in de lucht en leegte van het virtuele, en raken erdoor besmet. Het cynisme van Vergilius die als een conferencier de voorstelling leidt en becommentarieert, gaat nergens heen.

Wie het Kaufhaus van Mennes binnengaat, moet, zoals het bij Dante al hoorde, alle hoop laten varen. Jammer dat de inzet ook verdwijnt. Na de voorstelling - de avond was nog jong - begaven mijn vrouw en ik zich spoorlags naar het dichtstbijzijnde Kaufhaus (de megabioscoop Kinopolis aan de Heizel in Brussel).

We kozen uit het rek *La vita è bella* en zagen de komiek Roberto Benigni in een onmogelijke opdracht: zijn zoontje lichamelijk en geestelijk ongedeerd door de hel van een concentratiekamp loodsen, door de hele bedoening als een avontuurlijk spel voor te stellen. Maar de inzet van de film was tenminste duidelijk.

Luc Devoldere

ERIC JORIS & PAUL MENNES, *Kaufhaus*, Nijgh & Van Ditmar, Amsterdam, 1999, 64 p.
Kaufhaus Inferno (Theatervoorstelling, 16 januari 1999-25 februari 1999)